

Kronika wydarzeń Bieszczadzkiego Parku Narodowego – 2015 –

Styczeń 2015

Nakładem Wydawnictwa Carpathia z Rzeszowa ukazała się książka „Tajemnice bieszczadzskich roślin”. Jej autorem jest Adam Szary – pracownik naukowy Bieszczadzkiego Parku Narodowego.

Książka ma charakter etnobotaniczny, jest więc połączeniem wiedzy o roślinach z różnymi aspektami kultury i tradycji w gospodarstwie domowym. Przystępnie i na konkretnych przykładach opisuje związki człowieka ze światem dzikich roślin, ogniskując się na ludach zamieszkujących Karpaty i Podkarpacie – w szczególnie sposób uwzględniając tradycję bieszczadzskich Łemków i Bojków.

W pierwszej części przedstawiono ogólną problematykę znaczenia dzikich roślin dla człowieka. Opisano tu historię czerpania z „zielonych” zasobów natury w zakresie odniesień magicznych, religijnych i symbolicznych. Wyszczególniono też lecznicze, konsumpcyjne i gospodarcze funkcje flory.

Drugą część stanowi opis alfabetycznie uporządkowanych roślin w liczbie ponad 600 gatunków. Przy każdym z nich wydzielono informacje w zakresie: jadalności, toksyczności, leczniczego i magicznego zastosowania, obecności rośliny w gospodarstwie oraz jej funkcjonowania w literaturze, poezji i sztuce. Prawie każdy gatunek zilustrowano fotografią z Bieszczadów, opisując jego główne cechy, a także określając siedlisko i częstość występowania.

17.02.2015

Po prawie osiemnastu latach sporu pomiędzy Spółką Bieszczadzkie Schroniska i Hotele PTTK w Sanoku a Bieszczadzkim Parkiem Narodowym sąd przyznał Parkowi prawo własności do Schroniska na Połoninie Wetlińskiej.

Schronisko na Połoninie Wetlińskiej, zwane popularnie „Chatką Puchatka”, mieści się w dawnym obiekcie wojsk obrony przeciwlotniczej. Od początku lat 60. XX w. schronisko użytkowane było przez PTTK. W związku ze zmianami prawnymi, jakie nastąpiły na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku Bieszczadzki Park Narodowy wystąpił o przekazanie obiektu, co nastąpiło w wyniku wieloletniego procesu sądowego.

Wejście w posiadanie przez BdPN schroniska wiąże się z częściową zmianą koncepcji jego funkcjonowania. W przyszłości ma to być obiekt na-

stawiony przede wszystkim na działalność edukacyjną. W znacznie mniejszym zakresie będzie pełnić funkcję schroniska. Najpilniejszą potrzebą jest unormowanie gospodarki wodno-ściekowej, co będzie wymagało między innymi wybudowania szaletów.

21.02.2015

Zima w Bieszczadach, nawet taka stosunkowo lekka jak w roku 2015, może być dla turystów groźna. W lutym z połoniny Szerokiego Wierchu ratownicy GOPR ewakuowali pięć wychłodzonych osób. W akcji uczestniczyło kilkunastu ratowników z Ustrzyk Górnych i Cisnej. Akcja ratunkowa przebiegała w bardzo trudnych warunkach, przy wietrze przekraczającym momentami 160 km/godzinę. Potrzebujący pomocy zostali przetransportowani w niższe położenie, gdzie można było rozpalić ognisko, ogrzać się i przygotować ludzi do transportu. Dwie osoby wymagały hospitalizacji. Zaledwie kilka dni później w okolicach Wielkiej Rawki zaginęło troje turystów. Po całonocnej akcji, w bardzo trudnych warunkach pogodowych, ok. 4.00 rano, ratownicy GOPR i funkcjonariusze placówki Straży Granicznej w Wetlinie szczęśliwie odnaleźli turystów i odtransportowali do Wetliny.

22.02.2015

Zakończył się czterodniowy XXXII Ogólnopolski Bieszczadzki Rajd Narciarski, zorganizowany przez Bieszczadzki Park Narodowy wspólnie z Grupą Bieszczadzką GOPR oraz Kołem Przewodników PTTK Sanok. Tym razem nie było problemu z przeprowadzeniem imprezy. W przeciwieństwie do ubiegłego roku, kiedy to trzeba było odwołać rajd, warunki dopisały. Śniegu było pod dostatkiem.

Najszybciej rajd rozpoczęli uczestnicy, którzy zdecydowali się na trasę polsko-słowacką. W czwartek pod opieką i przewodnictwem goprowców – Leszka Prokopa i Andrzeja Czecha, wyruszyli ze Smereka w kierunku Pasma Granicznego i przez Dziurkowiec, Wielki Bukowel dotarli do Nowej Sedlicy na Słowacji. Trasa powrotna do Polski wiodła przez Kremenaros, Wielką Rawkę do Ustrzyk Górnych. W trzeci dzień wybrali się z Przełęczą Wyżniańskiej na Połoninę Caryńską.

Stanisław Sieradzki i Wojciech Wesółkin z koła przewodników PTTK Ziemia Sanocka, wraz z obstawą ratowników GOPR, prowadzili dwudniową trasę, która wiodła z Mucznego do Ustrzyk Górnych. W kolejnym dniu wybrali się z Berezek na Przysłop Caryński, Połoninę Caryńską do Ustrzyk Górnych.

Dla amatorów wędrówek na nartach biegowych organizatorzy zaproponowali trasy w bieszczadzkich dolinach. W pierwszym dniu poznali trasy w okolicach Mucznego, natomiast drugiego dnia biegali doliną Wołosatego. Przewodnikami tej trasy byli Jacek Kranz oraz Zbigniew Maj.

W ramach odpoczynku oraz poznawania przyrody i historii regionu uczestnicy rajdu wieczorami mieli okazję brać udział w spotkaniach i prelekcjach. O monitoringu bieszczadzkiej fauny opowiadał Bartosz Pirga – pracownik naukowy Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Andrzej Czech przedstawił historię oraz współczesne działania mające na celu odbudowę obserwatorium astronomicznego i stacji meteorologicznej na Popie Iwanie w Czarnohorze. Bogdan Augustyn opowiadał o budownictwie sakralnym w Bieszczadach. Organizatorzy zaprezentowali też diaporamę autorstwa Grzegorza Leśniewskiego „Międzynarodowy Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie”, ukazującą przyrodę i kulturę pogranicza polsko-słowacko-ukraińskiego.

Tradycyjnie już zakończenie rajdu miało miejsce w Hotelu Górskim w Ustrzykach Górnych. Wszyscy uczestnicy otrzymali pamiątkowe gadżety, dyplomy oraz wydawnictwa BdPN, a do tańca przygrywała znana bieszczadzka kapela Barnaba.

Bieszczadzki Rajd Narciarski swoimi początkami sięga lat sześćdziesiątych, kiedy to PTTK w Sanoku wspólnie z Komisją Turystyki Narciarskiej zorganizowali pierwszą edycję rajdu. W latach osiemdziesiątych z powodu braku zainteresowania imprezę przestano organizować. Dopiero w roku 2000, za sprawą Bieszczadzkiego Parku Narodowego i ówczesnego dyrektora Wojomira Wojciechowskiego, rajd został reaktywowany.

Marzec 2015

Pod koniec pierwszego kwartału 2015, po wielu próbach, udało się odłowić wilka z jednej z trzech watah zachodzących na teren BdPN. Młoda, terytorialna wilczyca przez 8 miesięcy bytowała w areale watahy „stuposiańskiej” o wielkości ponad 270 km², koncentrując swoje lokalizacje w dolinie potoków Wołosatki i Wołosotego. W listopadzie Freja rozpoczęła migrację na zachód, zatrzymując się na 3 tygodnie na terenie Magurskiego Parku Narodowego. Następnie udała się w rejon Pienin i Słowackiego Spiszu. Prowadzony monitoring pozwoli między innymi na określenie areалу osobnika.

Kwiecień – czerwiec 2015

Przez trzy miesiące pracownicy z Bieszczadzkiego Parku Narodowego prowadzili inwentaryzację zwierząt kopytnych na obszarze Parku. Te cykliczne działania (powtarzane co dwa lata) mają na celu uzyskanie podstawowych danych dotyczących liczebności, rozmieszczenia i preferencji środowiskowych zwierząt kopytnych – będących podstawowym pokarmem – a zarazem warunkiem bytowania populacji dużych zwierząt drapieżnych.

3.04.2015

Prawie 3,5 tys. pielgrzymów wzięło udział w Wielki Piątek w drodze krzyżowej na Tarnicę. Tradycyjnie już największą popularnością cieszył się szlak z Wołosatego, na którym odnotowano 1860 osób. Z Wołosatego na Tarnicę – przez Rozsypaniec – zdecydowało się udać 770 osób. Niewiele mniej – bo 640 udało się z Ustrzyk Górnych przez Szeroki Wierch. 90 pielgrzymów przeszło na Tarnicę z Mucznego przez Bukowe Berdo. Drugi z pielgrzymkowych szczytów – Smerek – odwiedziła grupa 77 osób, głównie członków PTTK Ziemia Sanocka.

3.04.2015

Prawie dobę trwały poszukiwania zaginionej w górach 24-letniej mieszkanki Ustrzyk Dolnych. W akcji brało udział ponad 50 goprowców. Niestety finał okazał się tragiczny – przyczyną śmierci było wychłodzenie organizmu. W czwartek 2 kwietnia po godzinie 16. ratownicy GOPR otrzymali informację o zaginięciu młodej kobiety, która rano wyszła w góry z zamiarem przejścia trasy Rozsypaniec – Halicz – Krzemień – Tarnica. Początkowo pogoda była odpowiednia do tego typu wycieczek, ale jak to w Bieszczadach bywa, nastąpiło gwałtowne pogorszenie. Turystka zadzwoniła do schroniska, w którym pracowała, że zgubiła trasę i ma problemy z lokalizacją gdzie się znajduje. Ostatni kontakt z zaginioną nastąpił o godzinie 18.50. Na poszukiwania wyruszył zespół ratowników, najpierw ze stacji w Ustrzykach Górnych. W niedługim czasie dołączyli do nich ratownicy z Sanoka, Cisnej i Dukli. Ciężkie warunki atmosferyczne, między innymi wiatr wiejący z prędkością blisko 100 km/godzinę oraz widoczność, która spadła do kilku metrów, utrudniały poszukiwania. Przerwano je około pierwszej w nocy, by wznowić je o godzinie 6 rano. Wielogodzinne poszukiwania, w których oprócz ratowników GOPR, uczestniczyli także funkcjonariusze straży granicznej, doprowadziły do odnalezienia ciała zaginionej na północnym zboczu Kopy Bukowskiej, na granicy lasu, na wysokości ok 1100 m n.p.m.

Miejsce odnalezienia zaginionej świadczy, że mimo doświadczenia w chodzeniu po górach, tym razem straciła orientację i podążała w zupełnie odwrotnym do zamierzonego kierunku.

8.04.2015

W Krakowie spotkali się członkowie Rady Naukowej Bieszczadzkiego Parku Narodowego. W programie posiedzenia znalazło się kilka tematów wiodących. Rada została zapoznana z wynikami projektu „Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej – korytarze migracyjne”. Projekt ma na celu wyznaczenie korytarzy migracyjnych (ekologicznych), zapewniających spójność siedlisk dużych drapieżników i roślinożerców w ostoi karpackiej. Początki programu sięgają 2010 roku. Instytucjami wiodącymi projektu jest Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia”, 11 nadleśnictw karpackich, Magurski Park Narodowy, Bieszczadzki Park Narodowy.

Zaprezentowano również projekt nowego programu edukacyjnego realizowanego wspólnie przez Bieszczadzki i Magurski Park Narodowy. Generalnie program ma na celu uporządkowanie i wzbogacenie dotychczas realizowanych działań edukacyjnych w związku ze staraniem się o środki finansowe na realizację tych działań. Zupełnie nowym elementem w projekcie jest idea budowania świadomego i profesjonalnego środowiska związanych z parkami rangersów, działających na zasadzie wolontariatu. Jest to Program Strażników Gór obejmujący trzy etapy: Młodzi Strażnicy Gór, Młodzieżowi Strażnicy Gór i Strażnicy Gór (dorośli). Generalnie do realizacji tego programu planuje się wykorzystać odzyskane od PTTK schronisko na Połoninie Wetlińskiej i planuje się wyremontować Terenową Stację Edukacji Ekologicznej w Suchych Rzekach.

Omówiono również problemy związane z imprezami masowymi na terenie BdPN w kontekście corocznej drogi krzyżowej na Tarnicę oraz organizacji „Biegu Rzeźnika”. Zwrócono uwagę na zagrożenia dla ochrony przyrody, wynikające z masowości Biegu Rzeźnika oraz braku jakiegokolwiek kontroli nad liczbą uczestników ze strony organizatorów. W przypadku drogi krzyżowej na Tarnicę największym problemem jest koncentracja ruchu pieszego na niewielkim odcinku szlaku, w czasie, kiedy podłoże jest jeszcze rozmoknięte i narażone na erozję.

15.04.2015

W Ośrodku Informacji i Edukacji Turystycznej w Lutowiskach zorganizowano szkolenie dla osób obsługujących punkty informacyjno-kasowe w Bieszczadzkim Parku Narodowym. Program szkolenia obejmował tematy: cele parku narodowego – organizacja ochrony przyrody, zasady udostępniania BdPN do zwiedzania, monitoring ruchu turystycznego w BdPN, rola punktów informacyjno-kasowych w monitorowaniu ruchu turystycznego i popularyzacji parku – obowiązki wykonawców, szkolenie z zakresu obsługi kas fiskalnych. Szkolenie przeprowadzili pracownicy Działu Udostępniania Parku do Zwiedzania oraz Komendant Straży Parku.

24.04.2015

Rozstrzygnięto piątą edycję Ogólnopolskiego Konkursu Fotograficznego „Różnorodność biologiczna i krajobrazowa Bieszczadzkiego Parku Narodowego i otuliny”. Na konkurs wpłynęło ponad 500 prac 105 autorów z całej Polski.

Do wystawy pokonkursowej zostało zakwalifikowanych 55 prac – wszystkie zdjęcia nagrodzone i wyróżnione w konkursie oraz dodatkowe fotografie wybrane przez jury z wszystkich nadesłanych na konkurs.

Jury konkursu fotograficznego w składzie: Katarzyna Gubrynowicz – Prezes ZPFP (przewodnicząca jury); Grzegorz Leśniewski – fotograf przyrody; Maciej Szajowski – pracownik Pienińskiego Parku Narodowego, fotograf przyrody; Jacek Szarek – dyrektor TVP o/Rzeszów, fotograf przyrody i filmowiec; Tomasz Winnicki – zastępca dyrektora Bieszczadzkiego Parku Narodowego, fotograf przyrody; Cezary Ćwikowski – specjalista ds. edukacji ekologicznej w BdPN, fotograf przyrody, dokonało oceny nadesłanych prac konkursowych i przyznało następujące nagrody i wyróżnienia:

KATEGORIA WIEKOWA 13–15 lat

I miejsce – Grzegorz Fryszkiewicz za pracę „Ssaki” (2 zdjęcia);

II miejsce – Gabriela Kusiak za pracę „Bukowe Berdo jesienią” (2 zdjęcia);

III miejsce – Kamila Skrobat za pracę „Płomienna jesień” (1 zdjęcie);

Wyróżnienie – Mateusz Witowicz za pracę „Zimorodek” (1 zdjęcie);

Wyróżnienie – Gabriela Kusiak za zestaw zdjęć „Małe jest piękne” (2 zdjęcia);

KATEGORIA WIEKOWA 16–19 lat

I miejsce – Mateusz Piesiak za serię zdjęć „Jeż”, „Kokon”, „Padalec” (3 zdjęcia);

II miejsce – Agnieszka Myślińska za pracę „Tajemniczość” (1 zdjęcie);

III miejsce – Maciej Skuza za pracę „Cień królowej” (1 zdjęcie);

Wyróżnienie – Marzena Tomków za pracę „Szare piękno” (1 zdjęcie);

Wyróżnienie – Rafał Mazur za pracę „Bezkres” (1 zdjęcie);

KATEGORIA WIEKOWA od 20 lat

I miejsce – Wojciech Juda za pracę „Wilki” (1 zdjęcie);

II miejsce – Radosław Kaźmierczak za pracę „Góry i chmury” (1 zdjęcie);

III miejsce – Zbigniew Kożuchowski za pracę „Czarujące spojrzenie” (1 zdjęcie); Wyróżnienie – Marcin Puc za pracę „Chaos” (1 zdjęcie);

Wyróżnienie – Inka Wieczeńska za pracę „Głębia” (1 zdjęcie).

V Konkurs Fotograficzny został zrealizowany dzięki dotacji Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie, który przyznał środki na sfinansowanie nagród i katalogu do wystawy pokonkursowej.

Konkurs objęty był patronatem honorowym Ministra Edukacji Narodowej oraz Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Środowiska, Głównego Konserwatora Przyrody. Patronat artystyczny sprawował Związek Polskich Fotografów Przyrody, a medialny Telewizja Polska Oddział w Rzeszowie oraz Gazeta Bieszczadzka.

25.04.2015

W Ośrodku Naukowo-Dydaktycznym BdPN w Ustrzykach Dolnych odbył się finał programu edukacyjnego dla najmłodszych „Kolorowe rozmowy z mieszkańcami naszej Ziemi”, podczas którego nastąpiło otwarcie wystawy prac plastycznych dzieci. Wernisaż licznie zgromadził małych artystów wraz z rodzinami.

Każdego roku najmłodszy odwiedzają Muzeum Przyrodnicze Bieszczadzkiego Parku Narodowego, gdzie bliżej zapoznają się z bieszczadzką przyrodą. Dzieci zwiedzają ekspozycję muzealną „Fauna i flora Bieszczadów”, gdzie zgłębiają tajniki życia rzadkich i chronionych gatunków zwierząt, dowiadują się dlaczego salamandra jest plamista, po co jeleniowi poroże i kiedy rodzą się małe niedźwiadki. Spotkanie z przyrodą wzbogacają gry i zabawy dydaktyczne, podczas których dzieciaki odgadują, m.in. do kogo należy ruda kity oraz, które zwierzę ma „lustro”. Poznany świat zwierząt dzieci przenoszą następnie na kartki papieru, tworząc kolorowe, często bajkowe, prace plastyczne.

Tegoroczny program jak zwykle cieszył się dużym zainteresowaniem wśród lokalnych przedszkoli i szkół podstawowych. W dwudziestej edycji wzięło udział ok. 300 dzieci z placówek w: Ustrzykach Dolnych, Ustjanowej, Uhercach Mineralnych, Lutowiskach, Czarnej, Krościenku, Łodynie,

Olszanicy, Wojtkowej, Zagórze i Tarnawie Dolnej. Wszyscy mali artyści otrzymali w nagrodę dyplomy oraz wydawnictwa Parku, w tym kolorową książeczkę stworzoną właśnie z myślą o najmłodszych „Kolorowe rozmowy z mieszkańcami naszej Ziemi”.

1–6.06.2015

W Parku Narodowym Las Bawarski przebywała delegacja pracowników Bieszczadzkiego Parku Narodowego w składzie: Tomasz Winnicki, Grażyna Holly, Bartłomiej Pirga, Beata Szary i Przemysław Wasiak. Wizyta miała na celu uszczegółowienie planu współpracy pomiędzy parkami, dotyczącego badań nad populacjami zwierząt i ich relacji w układzie drapieżnik–ofiara. Istotną okazała się też wymiana doświadczeń i pomysłów odnośnie realizowanych działań edukacyjnych oraz wdrożenia programu „junior rangers” na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Podczas pobytu pracownicy zapoznali się z zarządzaniem i funkcjonowaniem Parku Narodowego Lasy Bawarskie oraz prowadzonymi badaniami naukowymi i monitoringami. Odwiedzili m.in. Centrum Informacyjno-Edukacyjne w Ludwigsthal i „Obóz Przetrawiania” dla dzieci i młodzieży w Falkenstein. Zapoznali się ponadto z funkcjonowaniem ścieżek przyrodniczych oraz edukacją prowadzoną przez rangersów. Uzgodniono perspektywy współpracy i założenia programowe rewizyty w Bieszczadzkim PN, zaplanowanej na 2016 r.

Lipiec – sierpień 2015

Wakacyjne spotkania z przyrodą to cykl spotkań z podróżnikami, przyrodnikami, naukowcami, którzy w interesujący sposób przybliżają przyrodę i kulturę Polski, Europy i świata. Spotkania odbywały się w każdy piątek lipca i sierpnia o godzinie 18.00 w Ośrodku Naukowo-Dydaktycznym BdPN w Ustrzykach Dolnych.

3 lipca – „Kresy nam bliskie” – Adam Leń (Bieszczadzki Park Narodowy) – przewodnik turystyczny;

10 lipca – „Wołyń 1943 – Jeśli zapomnimy o nich niech Bóg zapomni o nas” – Adam Leń (Bieszczadzki Park Narodowy) – przewodnik turystyczny;

17 lipca – „Bioróżnorodność Karpat na przykładzie nietoperzy” – prof. dr hab. Bronisław Wołoszyn (Polska Akademia Nauk), ekolog, chiropterolog, podróżnik;

24 lipca – „Bieszczadzkie niedźwiedzie” – dr Wojciech Śmietana (Polska Akademia Nauk), zoolog badający duże ssaki drapieżne;

31 lipca – „Symbolika bieszczadzskich roślin” – mgr Adam Szary (Bieszczadzki Park Narodowy) botanik, fitosocjolog;

7 sierpnia – „Migawki przyrodnicze (i nie tylko) z Półwyspu Iberyjskiego” – prof. dr hab. Bogdan Zemanek (Uniwersytet Jagielloński) geograf roślin i florysta;

14 sierpnia – „Do podnóży Everestu” – mgr Hanna Myślińska; fascynatka gór i koni huculskich;

21 sierpnia – „Orlik krzykliwy w Karpatach – badania telemetryczne” – mgr inż. Damian Nowak (Magurski Park Narodowy);

28 sierpnia – „Ochrona przyrody i turystyka w Namibii” – dr Katarzyna Wasiak (Rewilding Europe), ekolog.

Lipiec–sierpień 2015

Telewizja publiczna (TVP1 oraz TVP Polonia) realizowała dwa filmy dla dzieci i dorosłych, których tematyką były prowadzone przez Bieszczadzki Park Narodowy badania nad dużymi drapieżnikami w kontekście barier antropogenicznych. W realizacji filmu uczestniczyli pracownicy BdPN – Bartosz Pirga oraz Przemysław Wasiak.

Lipiec–sierpień 2015

Przez dwa wakacyjne miesiące turyści przebywający w okolicach Ustrzyk Górnych mogli korzystać z atrakcji jaką były elektryczne busiki kursujące na trasie Ustrzyki Górne–Wołosate. Pojazdy zakupione przez firmę Eko Invest są ze względu na napęd – ekologiczne, nie emitują spalin, są ciche nie płoszą zwierząt, a tym samym wpisują się w politykę Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Podczas jazdy kierujący pojazdami udzielają również turystom podstawowych informacji o Bieszczadach.

Sierpień 2015

National Geographic wybrał najlepsze szlaki turystyczne w Polsce. Na pierwszym i trzecim miejscu znalazły się dwa szlaki z terenu Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Najlepszym szlakiem turystycznym w Polsce okazała się „Bieszczadzka Koronka”. Szlak prowadzi z Wetliny, przez Rabią Skalę, Czerteż, Kremanaros i Rawki. Kolejnym wyróżnionym szlakiem jest Główny Szlak Beskidzki: Ustroń–Wołosate. Prowadzi z Ustronia w Beskidzie Śląskim do Wołosatego w Bieszczadach.

12.07.2015

W Ośrodku Informacji i Edukacji Turystycznej BdPN w Lutowiskach otwarto wystawę fotograficzną „I to są właśnie moje Bieszczady”, autorstwa

Inki Wieczeńskiej. Na wystawę złożyło się 38 wielkoformatowych fotografii drukowanych na płótnie, ukazujących piękno bieszczadzkiego krajobrazu oraz walory przyrodnicze regionu.

Podczas wernisażu oprawę artystyczną stanowiły występy znanych bieszczadzkich artystów. Swoje piosenki z krainy łagodności śpiewali Adam Glinzewski „Łysy”, Piotr Michał Wójciak oraz Piotr Rogala „Rogalik”. Utwory poetyckie prezentowali Janusz Szuber z Sanoka oraz Mirosław Welz z Rzeszowa.

Odbyła się również prezentacja diaporamy autorstwa I. Wieczeńskiej. Regionalne potrawy serwowała, znana z doskonałej kuchni, Teresa Paraniak.

15.07.2015

Ośrodek Informacji i Edukacji Turystycznej w Lutowiskach gościł premier Beatę Szydło wraz z małżonkiem oraz grupą towarzyszących im osób. Po spotkaniu z dyrektorem BdPN Leopoldem Bekierem goście udali się, w towarzystwie pracowników Parku, na wycieczkę terenową.

8.08.2015

W Lutowiskach zorganizowano VIII Dzień Żubra. Jest to impreza kulturalno-edukacyjna, której główną ideą jest promocja bieszczadzkiej przyrody. Podczas imprezy odbywały się między innymi zawody drwali oraz zawody strzeleckie. Bieszczadzki Park Narodowy przygotował swoje stoisko edukacyjne, gdzie oprócz informacji na temat zasad udostępniania Parku do zwiedzania można było zakupić wydawnictwa Parku oraz obejrzeć diaporamę. Dla dzieci i młodzieży przygotowano plansze edukacyjne oraz liczne konkursy z nagrodami. Stoisko odwiedziło ponad 500 osób.

24–26. 09. 2015

W Ośrodku Naukowo-Dydaktycznym Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Ustrzykach Dolnych, odbyła się XXIV Konferencja Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”. Głównym tematem konferencji była „Ochrona ostoi fauny puszczańskiej – korytarze migracyjne”. Współorganizatorami byli: Stowarzyszenie Pro Carpathia, Bieszczadzki Park Narodowy, Magurski Park Narodowy oraz Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie.

Na konferencji przedstawione zostały wyniki uzyskane w ramach projektu, była ona również forum wymiany doświadczeń związanych z problemami fragmentacji siedlisk i barier ekologicznych.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele poszczególnych partnerów projektu i głównego wykonawcy mapy korytarzy migracyjnych, a także liczne grono naukowców współpracujących z BdPN oraz przedstawiciele obszarów chronionych wchodzących w skład MRB”KW”. Łącznie uczestniczyło 109 przedstawicieli 45 instytucji. Zgodnie z programem wygłoszono dwadzieścia pięć referatów i zaprezentowano pięć posterów. W ramach konferencji odbyło się również otwarte posiedzenie Rady Naukowej BdPN.

W sobotę 26 września uczestnicy wzięli udział w sesji terenowej na trasie: Wołosate – Tarnica, której tematem była ochrona ostoi fauny puszczańskiej w Bieszczadzkim Parku Narodowym a udostępnianie Parku do zwiedzania. Prowadzili ją pracownicy Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Niestety pogoda pokrzyżowała plany i udało się dotrzeć tylko do górnej granicy lasu na zboczu Tarnicy.

Konferencja dofinansowana była ze „Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej”.

25.09.2015

W Ustrzykach Dolnych odbyło inauguracyjne posiedzenie nowo powołanej Rady Naukowej Bieszczadzkiego Parku Narodowego. W nadchodzącej kadencji radę tworzą: dr hab. Jan Bodziarczyk, prof. dr hab. Andrzej Górecki, prof. dr hab. Krzysztof Kukuła, mgr inż. Agnieszka Marcela, dr hab. Józef Mitka, prof. dr hab. Kajetan Perzanowski, mgr inż. Adam Skiba, dr hab. Jacek Wasilewski, prof. dr hab. Bogdan Zemanek, Krzysztof Francuz, mgr Jerzy Gajewski, mgr inż. Krzysztof Gądek, prof. dr hab. Zbigniew Głowaciński, prof. dr hab. Andrzej Jaworski, prof. dr hab. Kazimierz Krzemień, mgr inż. Marek Marecki, prof. dr hab. Stefan Michalik, prof. dr hab. Piotr Patoczka, prof. dr hab. Stefan Skiba, dr Marian Stój. Przewodniczącym Rady został wybrany prof. Bogdan Zemanek, a jego zastępcą prof. Krzysztof Kukuła.

W trakcie obrad Rada zajmowała się między innymi wnioskiem Nurii Selvy, dotyczącym zgody na zaobrożowanie dwóch osobników niedźwiedzia w ramach projektu GLOBE.

Rozpatrywano również wnioski dr hab. inż. Stanisława Małka o pobranie odwiertów z około 200 egzemplarzy drzew żywych na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego do celów badawczych w ramach badań „Konstrukcja modelu wzrostu i dynamiki karpaccich drzewostanów o charakterze pierwotnym”.

Rada Naukowa została zapoznana z przebiegiem prac remontowych na szlaku na Tarnicę w kontekście wielu negatywnych opinii, jakie ukazują się w Internecie. Dyrekcja Parku stara się na bieżąco wyjaśniać te wątpliwości i odpowiadać na artykuły. Najczęściej powtarzają się sugestie, że lepszą metodą ograniczenia zniszczeń byłaby okresowa zmiana przebiegu szlaku, jednak jak wskazują chociażby zdjęcia starego szlaku z przełęczy na Tarnicę regeneracja trwa już ponad 30 lat a stary szlak jest nadal doskonale widoczny. Regeneracja głębokich rynien erozyjnych na pewno będzie trwała bardzo długo, trzeba więc zabezpieczać już istniejące szlaki, a nie prowadzić do dalszych zniszczeń.

Wrzesień 2015

Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny BdPN w Ustrzykach Dolnych zainaugurował siedemnastą edycję programu „Moje Bieszczady”. Program skierowany jest do uczniów szkół podstawowych.

Uczniowie pracując indywidualnie i zespołowo, samodzielnie i pod opieką nauczyciela, poznają najbliższe otoczenie szkoły i domu (walory bieszczadzkiej przyrody, historię i geografę regionu, tradycję, zjawiska klimatyczne itp.). Podczas pracy uczniowie wykorzystują materiały przygotowane przez Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny BdPN, wydane w formie pakietów zadań na cztery pory roku (4 czarno-białe zeszyty formatu A4, opakowane w kolorową kartonową teczkę).

Uczestnicy programu „Moje Bieszczady” otrzymują pakiety bezpłatnie. Zadania umieszczone w pakietach mogą służyć uzupełnieniu i utrwaleniu treści realizowanych w programach szkolnych. Program „Moje Bieszczady” może być realizowany w ramach zajęć pozalekcyjnych (np. kółka przyrodniczego), co pozwoli nauczycielowi przeznaczyć odpowiednią ilość czasu na omówienie zadań, pomoc uczniom podczas realizacji zadań w szkole oraz przeprowadzenie wycieczek i obserwacji w terenie.

Każdy uczestnik programu, który pracował z pakietami zadań przez cały rok szkolny, otrzymuje w nagrodę zestaw wydawnictw BdPN. Wszystkie grupy otrzymują zaświadczenia upoważniające do bezpłatnego jednorazowego wstępu na wybraną ścieżkę przyrodniczą w Bieszczadzkim Parku Narodowym.

Kwiecień–październik 2015

W sezonie turystycznym 2015 (od połowy IV do początku XI) ruch turystyczny na terenie parku monitorowano w 16 punktach kontrolnych (informacyjno-kasowych) – obsługujących w sumie 19 różnych wejść na szlaki

piesze i ścieżki przyrodnicze. Ogólna frekwencja wyniosła 388 tys. osób – najwięcej w historii badań. Natężenie ruchu turystycznego na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego w poszczególnych punktach pomiarowych było zróżnicowane. Najwięcej wejść zanotowano w punkcie kontrolnym na Przełęczy Wyżnej (ok. 75 tys.) oraz w Wołosatem (w kierunku Tarnicy – ok. 70 tys.). Podobnie jak w latach wcześniejszych największą frekwencję odnotowano w sierpniu (ok. 114 tys.) następnie w lipcu (ok. 92 tys.). Maksymalna frekwencja dobową miała miejsce piątego czerwca i wyniosła 6990 osób.

2.10.2015

W VI Międzynarodowym Sympozjum „Obiekty sakralne w ochronie zwierząt” w Czarnorzekach uczestniczyła delegacja z Bieszczadzkiego Parku Narodowego, w składzie: zastępca dyrektora Tomasz Winnicki i Grażyna Holly, która wygłosiła referat „Krajobraz sakralny Bieszczadów Zachodnich w czasie i przestrzeni”. Podczas sympozjum dyskutowano nad znaczeniem budowli dla życia wielu gatunków zwierząt. Szczególną funkcję w tym zakresie spełniają budynki sakralne, które są chętnie zasiedlane przez różne gatunki, przede wszystkim nietoperze i sowy. Dla tych zwierząt obiekty te są dogodnym miejscem schronienia i rozrodu, ze względu na fakt, że najczęściej znajdują się w pewnej odległości od innych zabudowań, są to często konstrukcje drewniane, posiadające obszerne poddasze i korzystny mikroklimat oraz otoczone są starymi drzewami. Sympozjum miało na celu zwrócenie uwagi administratorom budynków sakralnych na ważną rolę tych obiektów w zakresie skutecznej ochrony przyrody.

22.11.2015

W Krakowie obradowała Rada Naukowa Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Posiedzenie rozpoczęło się od wręczenia nieobecny na poprzednim posiedzeniu nominacji członkom nowo powołanej RN BdPN.

Rada Naukowa została zapoznana przez dyrektora Tomasza Winnickiego z bieżącymi problemami działalności Parku, w tym o zakończeniu adaptacji i otwarciu TSEE w Wołosatem i zakończeniu remontu szlaku na Tarnicę.

W kolejnym punkcie posiedzenia kierownik działu badań naukowych i planowania ochrony przyrody Stanisław Kucharzyk zaprezentował projekt zadań ochronnych dla BdPN na lata 2016–2018. Członkowie Rady Parku otrzymali wcześniej projekt zadań drogą mailową. W trakcie prezentacji wnieśli kilka szczegółowych poprawek do treści rocznych zadań ochron-

nych, które na bieżąco wprowadzano do treści załączników. Po prezentacji projektu zadań ochronnych dla BdPN na lata 2016–2018, Rada Naukowa w głosowaniu jawnym przyjęła jednomyślnie projekt rocznych zadań ochronnych dla BdPN na ten okres.

25–28.11.2015

Delegacja Bieszczadzkiego Parku Narodowego, jako jedna z trzynastu, wzięła udział w spotkaniu w Parku Narodowym Schwarzwald w Niemczech. Spotkanie miało na celu ustanowienie i omówienie przyszłych działań Europejskiego Stowarzyszenia Rangersów (ERA). Wymiana doświadczeń w dziedzinie ochrony przyrody (badania naukowe, turystyka i edukacja) niesie nadzieję na międzynarodową współpracę w przyszłości.

Park Narodowy Schwarzwald, utworzony 1 stycznia 2014 roku, to pierwszy park w Badenii-Wirtembergii i zarazem jeden z najmłodszych parków narodowych w Niemczech. Zajmuje powierzchnię ponad 10 tys. ha, a swoją ochroną obejmuje świerkowe lasy z udziałem jodły i buka, charakterystyczne wysokogórskie hale zwane Grinde, a także polodowcowe jeziora wytopiskowe i wodospady. Rozległe górskie lasy iglaste stwarzają warunki do życia dla sarny i jelenia, drobnych ssaków, a przede wszystkim ptaków: dzięciołów, sów i niezwykle cennego głuszca. Uczestnicy zjazdu, wyposażeni przez gospodarzy w rakiety śnieżne, brali udział w zajęciach terenowych.

Listopad 2015

Bieszczadzki Park Narodowy zakończył modernizację systemu ścieżek przyrodniczych poprzez wymianę oznakowania przystanków z zastosowaniem nowego wzoru i rozmiaru tabliczek. Na nowych tabliczkach, oprócz wcześniejszego oznaczenia, znajduje się dodatkowo krótka informacja na temat przyrody i zjawisk przyrodniczych jakie można zaobserwować w otoczeniu przystanku. Więcej informacji wraz z rycinami znajduje się w wydanych przewodnikach na ścieżki przyrodnicze. Przebieg ścieżek wraz z ich opisem znajduje się ponadto w zestawie mapy przyrodniczej BdPN z informatorem, który można nabyć w naszych obiektach edukacyjnych lub drogą internetową.

Modernizacja systemu ścieżek przebiegała w kilku etapach – jesienią ubiegłego roku zainstalowano przystanki na ścieżce przyrodniczo-histo-

rycznej „Wołosate – Tarnica”. Wiosną wymieniono przystanki na następujących ścieżkach przyrodniczych: „Rozsypaniec Krzemień”, Bukowe Berdo”, „Szeroki Wierch” oraz „Połonina Caryńska”. Jesienią natomiast zakończono prace na pięciu kolejnych ścieżkach: „Połonina Wetlińska”, Wielka Rawka”, „Suche Rzeki – Smerek”, „Ustrzyki Górne – Wołosate” i „Berehy Górne”. Modernizacja ścieżek przyrodniczych została zrealizowana przy udziale środków WFOŚiGW w Rzeszowie.

10.11.2015

W Ośrodku Informacji i Edukacji Turystycznej w Lutowiskach otwarto wystawę fotografii przyrodniczej z okazji 20-lecia Biebrzańskiego Parku Narodowego. Na wystawie zaprezentowane zostały prace 50 fotografów z 10 krajów, którzy w czasie kilkudniowego pobytu nad Biebrzą mieli okazję uchwycić na fotografiach różnorodność biebrzańskiej fauny i flory. Wystawę można było oglądać do końca maja 2016 r.

14–15.11.2015

Bieszczadzki Park Narodowy wziął udział w XI Międzynarodowym Festiwalu Fotografii Przyrodniczej „Wizje Natury”. Reprezentujący nasz Park pracownik naukowy – Bartosz Pirga wspólnie z Zenonem Wojtasem z Magurskiego Parku Narodowego przy pomocy filmów i zdjęć zaprezentowali życie karpackich drapieżników.

10.12.2015

W Ustrzyckim Domu Kultury odbył się uroczysty Finał XXIII edycji konkursu i programu „Zachowamy piękno i walory przyrodnicze Bieszczadów”. W programie edukacji ekologicznej uczestniczyło: 222 uczniów i 12 nauczycieli z 11 gimnazjów z: Leska, Lutowisk, Mchawy, Olszanicy, Tarnawy Dolnej, Uherzec Mineralnych, Ustrzyk Dolnych nr 1 i nr 2, Wojtkówki, Wołkowyi, Zagórza.

Na widowni zasiadło ponad 100 uczestników programu, nauczyciele oraz zaproszeni goście: Ludwik Sobol – dyrektor Wydziału Rozwoju Edukacji i Administracji w Kuratorium Oświaty w Rzeszowie, Katarzyna Sekuła – zastępca burmistrza Ustrzyk Dolnych, Tomasz Winnicki zastępca dyrektora Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Krystyna Jasińska – dyrektorka ZSP Nr 1 w Ustrzykach Dolnych.

Pytania konkursowe przygotowano w taki sposób, by były atrakcyjne dla widzów. Wykorzystano pokazy multimedialne i eksponaty muzealne. Jedno z pytań miało charakter pokazu fotografii z podkładem muzycznym. Część finałowa konkursu miała na celu utrwalenie i podsumowania wiadomości nabytych podczas realizacji programu.

Wypowiedzi uczestników konkursu oceniała komisja w składzie: mgr inż. Barbara Ćwikowska, mgr inż. Cezary Ćwikowski, mgr Magda Prajsnar, dr inż. Stanisław Kucharzyk, dr Grażyna Holly (przewodnicząca). Nagrody wręczyli: Ludwik Sobol – dyrektor Wydziału Rozwoju Edukacji i Administracji w Kuratorium Oświaty w Rzeszowie i dr Tomasz Winnicki zastępca dyrektora Bieszczadzkiego Parku Narodowego.

W konkurencji zespołowej pierwsze miejsce zajęło Gimnazjum w Tarnawie Dolnej, które reprezentował zespół uczniów pod opieką Renaty Kaczmarek w składzie: Kamil Krajnik, Konrad Rajchel, Sylwia Kabala.

Drugie miejsce dla Gimnazjum w Zagórzcu wywalczyli: Wiktoria Fal, Gabriela Bogacz i Dawid Zielonka, opiekun – Krystyna Witowicz.

Trzecie miejsce przypadło Gimnazjum Nr 1 w Ustrzykach Dolnych reprezentowanemu przez Marię Stępień, Michała Szczęsnego i Kamila Rzeszowskiego, których przygotowała Anna Śmietana.

W konkurencji indywidualnej zwyciężyli: Kamil Krajnik (I miejsce) i Konrad Rajchel (II miejsce) z Gimnazjum w Tarnawie Dolnej, Gabriela Bogacz (III miejsce) i Wiktoria Fal (IV miejsce) z Gimnazjum w Zagórzcu oraz Maria Stępień (V miejsce) z Gimnazjum nr 1 w Ustrzykach Dolnych.

Szkoły otrzymały mikroskopy stereoskopowe, zestawy lup ręcznych oraz zestawy wydawnictw edukacyjnych. Członkowie zespołów szkolnych otrzymali książki przyrodnicze i lupy ręczne. Laureaci w konkurencji indywidualnej otrzymali książki przyrodnicze i wydawnictwa BdPN, a nagrodę główną za zajęcie pierwszego miejsca stanowił mikroskop. Wręczono dodatkowo dyplomy i zestawy wydawnictw BdPN szkołom, które zajęły IV i V miejsce, tj. Gimnazjum w Mchawie i Gimnazjum w Lutowiskach.

Wszystkim uczestnikom programu, tj. 222 uczniom, wręczono zaświadczenia o jego ukończeniu oraz wydawnictwa BdPN m.in. „Kalendarz Przyrodniczy BdPN” na 2016 r. Zakup nagród w konkursie został dofinansowany ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Program wraz z konkursem został objęty patronatem honorowym przez Podkarpackiego Kuratora Oświaty.

Program realizowano od marca do grudnia 2015 r. Uczniowie uczestniczyli w cyklu zajęć prowadzonych przez pracowników edukacyjnych BdPN.

W marcu i kwietniu odbywały się zajęcia kameralne (dwa bloki zajęć) w Ośrodku Naukowo Dydaktycznym w Ustrzykach Dolnych, podczas których omawiano zagadnienia dotyczące podstaw ekologii, wybranych elementów przyrody nieożywionej i gleb, omówiono florę i zbiorowiska roślinne, faunę BdPN i problemy jej ochrony oraz system ochrony przyrody w Bieszczadach, województwie i kraju.

W maju i czerwcu odbywały się dwudniowe warsztaty w Terenowej Stacji Ekologicznej w Suchych Rzekach, z wykorzystaniem ścieżki przyrodniczej oraz powierzchni eksperymentalno-dydaktycznych. Jesienią odbyły się jednodniowe zajęcia terenowe na wybranych ścieżkach przyrodniczych BdPN.

Grudzień 2015

W roku 2015 ukończono remont szlaków relacji Wołosate–Tarnica oraz Siodło pod Tarnicą–Przełęcz Goprowska–Krzemień, na długości ok. 6 km. Wykonano liczne progi przeciwoerozyjne, bariery taśmowe, stopnie kamienne, kładki drewniane i poręcze. Już w pierwszym roku wykonania zabezpieczeń zaobserwowano wyraźną regenerację darni roślinnej na powierzchniach wyłączonych z udeptywania. Proces ten będzie w dalszym ciągu monitorowany. Prace dofinansował NFOŚiGW kwotą blisko 1 mln PLN.

Działalność wydawnicza BdPN

Bieszczadzki Park Narodowy w 2015 roku wydał:

- Roczniki Bieszczadzkie, tom XXIII, nakład 600 egz.
- Kalendarz Przyrodniczy BdPN 2016, nakład 1000 egz.
- Katalog do wystawy fotograficznej, nakład 300 egz.

Działalność edukacyjna BdPN

Stałe programy edukacyjne dla dzieci i młodzieży:

1. Program edukacyjny dla dzieci przedszkolnych „Kolorowe rozmowy z mieszkańcami naszej Ziemi” – 255 dzieci z 13 przedszkoli.
2. Program edukacyjny dla uczniów szkół podstawowych: „Moje Bieszczady” – 266 dzieci z 21 szkół.
3. Program dla uczniów gimnazjów pt.: „Zachowamy piękno i walory przyrodnicze Bieszczadów” – 222 uczniów z 11 gimnazjów.
4. Program dla uczniów LO pt.: „Człowiek i przyroda” – 63 uczniów.

Inne ważniejsze działania edukacyjne:

- Cykl prelekcji „Wakacyjne spotkania z przyrodą” – uczestniczyło w nich ok. 350 osób.
- Terenowe zajęcia edukacyjne (zamawiane) na ścieżkach przyrodniczych BdPN – wzięło w nich udział ponad 700 osób.
- Terenowe i kameralne zajęcia edukacyjne dla grup „Zielonych Szkół” – wzięło w nich udział 150 uczniów.
- Prelekcje, pokazy diaporam i filmu o przyrodzie BdPN – ok. 750 osób
- Szkolenie dla przewodników turystycznych – uczestniczyły w nim 23 osoby.
- Muzeum Przyrodnicze BdPN zwiedziło 17 918 osób. W Ośrodkach edukacyjnych BdPN zorganizowano dodatkowo 6 wystaw czasowych, które zwiedziło ponad 500 osób.
- Ścieżki przyrodnicze na terenie BdPN – skorzystało z nich 412 930 osób.